

Dramatiško društvo je zapeljalo svoj Thespisov voz pred naš zbor in čaka tu, da bi mu malo kolesa namazali (Veselost), da bi se mogel lažje odpeljati po slovenskih mestih in trgih in da bi tam bolj uspešno delati mogel. Podpore mu je treba, pa ne samo toliko, kakor deželnega odbora sporočilo predlaga; kajti mi smo še le novinci, začetniki v dramatikah in nam

bi bilo treba velike podpore, ako hočemo enkrat začeti tudi pri nas odgajati in razvijati se v tej stroki, da enkrat dosežemo vrhunec, kakor drugi narodi. Tudi pri družih že tako rekoč na vrhuncu izobraženja stoječih narodih je treba izdatne podpore, da se dramatični zavodi vzdržati morejo. Jaz bodem tukaj samo omenil francoskega gledališča v Parizu „Theatre français“, ki je, kar se tiče dramatične umetnosti, gotovo prvo ne le na kontinentu, temuč na celem svetu. Ali tudi „theatre français“ seni mogel nikdar sam vzdržati, čeravno je od neizmernega občinstva obiskovan; tudi tam je podpora potrebna zato ga zakonodajsko telo podpira z ogromno svoto vsako leto. Lanjsko leto, mislim se je privolilo 100.000 frankov in brez tega bi ne moglo nikdar tako uspešno delati, kakor dela. To je, gospoda moja, pri tistem narodu, kateri tako rekoč največ, najboljših in najslavnejših gledališč na celem svetu vzdržuje.

Mi imamo v Beču „Burgtheater“ in znano Vam je, da pri vseh ogromno visokih ustupinah se ne bi moglo vzdržati brez državne podpore in ima vsako leto 50000—60000 fr. dvorske podpore. Tako je v Berlinu, v Monakovem, v Pešti i. t. d. Ravno magjarski narod spada med tiste narode, ki so v Avstriji do začetka tega stoletja najbolj zaostali v dramatik, ali on svoje gledališče tako dotira, da ne verjamem, da bi mi v 100 letih tako daleč prišli, da bi naše gledališče tako dotacijo živalo. Ako se ne motim, dobiva peštansko kazališče 100000 fr. podpore in zdaj, ko je dvalizem nastal, tudi kraljevi dvor veliko pripomore, meni se zdi 30000 fr.

Morebiti se mi bode ugovarjalo, to so bogati narodi, ti lahko storijo, ali Kranjec kot reprezentant Slovencev tiči v veliki revščini, on ne more toliko dati. Obrnil bom jaz Vašo pozornost na Hrvate. Hrvaško slovansko narodno kazališče dobiva odslej vsako leto 24000 fr.; polovico tega plačuje Hrvaška, ki je sicer tako velika, pa menj bogata nego Kranjska; drugo polovico, recimo, da daje Slavonija, a nekaj se je le vendar s tem doseglo, tako da sme zagrebško gledališče — tudi po nepristranski soji tujcev, po rodu Neslovanov z marsikterim nemškim drugo vrste posebno pa z graškim gledališčem v konkurencijo stopiti. To je storila podpora zemaljska.

Se vé, mi denes ne bodemo odločili celih 12000 fr. za šolo gledališko, nego predlagal bodem, naj se malo več daje, nego dotični predlog deželnega odbora namenja; on namreč predlaga 1000 fr., jaz pa predlagam, dajmo v večjo podporo vseh 1600 fr. in to zaradi tega: prvič, ker je ta svota že omenjena in odločena v domestikalnem fondu; drugič, ker se je poprejšnja leta teh 1600 fr. nemškemu gledališču dajalo in jaz kakor poslanec slovenski se nadejam, da se bomo enkrat tudi svojega naroda spomnili, da mu bodemo toliko dali, kakor smo prej nemškemu gledališču dajali (Živa pohvala), in sramota bi bila za nas, ako bi mu menj dali, kakor se je v poprejšnjih letih nemškemu ljubljanskemu gledališču dajalo, kajti Nemec je tu pri nas na tuji zemlji! (Jako živahna pohvala.)

Tudi 1600 fr., gospoda moja, ni veliko, ali ker je že to na razpolaganju naše blagajnice, dajmo jih!

Kar se druge točke tiče v predlogu deželnega odbora, sporazumljen sem, da se 500 fr. dadé za vzdrževanje gledališke učilnice. Da so gledališke učilnice potrebne, da brez njih ni mogoče pravega dramatičnega pospeševanja, da brez njih ni mogoče narodne dramatične umetnosti v obče na bolje spraviti, nego je zdaj, kaže se tudi pri družih narodih. Na Dunaju imamo tako učilnico, v Parizu je slavna učilnica, iz katere učilnice pridejo najboljši igralci za „theatre français“, in celo Petersburško francosko gledališče iz te šole svoje moči rekrutira. Pri nas pa imamo dozda samo diletante in diletantice, to je tiste, kateri samo iz golega rodoljubja delajo; jaz vsaj ne poznam nobenega igralca, kateri bi bil narodnjak, da bi hotel posvetiti svojo moč narodnemu gledališču, narodni dramatik in da bi bil pri tem tudi zadosti izobražen. Z diletantizmom ne pridemo naprej, šole je treba, da se začne. Ako vidimo, da bode ta šola vspešna že prvo leto, mogoče je, da drugo leto več dovolimo; ako korak za korakom naprej hodimo, dosegemo v 10 letih mnogo. „Wenn wir zühe sind, wie die Dänen“, kakor pravi nemški pregovor (Veselost), bodemo ustanovili stanovitno slovensko gledališče gotovo sčasoma v beli Ljubljani.

Dalje bi jaz bil za to, da se tretja točka nekoliko spremeni. S svoto od 1100 fr. naj se razpiše šestero daril, in sicer eno darilo od 250 fr. za najboljšo izvirno žaloigro, eno darilo od 250 fr. za najboljši izvirni resni igrokaz (drama); predmeta obeh iger se morata vzeti iz slovenske ali obče slovanske povestnice, ali pa iz vsakdanjega slovenskega ali tudi obče slovanskega življenja: eno darilo od 250 fr. in eno od 200 fr. za najboljšo izvirno skladbo dveh operet; dve darili po 75 fr. za dva librete teh operet.

Da so nagrade potrebne in večje, kakor dozdanje, pripoznal nam je organ te stranke — „Tagblatt“ (Veselost), kajti naše dramatično društvo Vam je razpisalo v svoji ubožnosti lanjskega leta, ker je hotelo vsaj nekaj storiti, darila po 20 fr., 25 fr. in celo 15 fr. Res so naši slovenski pisatelji delali do zdaj iz samega rodoljubja, kar je tudi že Preširna pesem vdihnili:

„Kar raste rož na mladem nam Parnasu

izdihljej, solzé so jih rodile“.

(Živa pohvala.)

Dramatično društvo si je mislilo, naši pisatelji so siromaki, ali več jim ne moremo dati, morebiti jim je z 25 f. vsaj nekoliko pomagano, ali hitro je ona stranka v „Tagblatt-u“ pisala: „Auch die Slovenen haben sich einmal gewaltig angestrengt!“ (Velika veselost) in to je pozneje natisneno bilo v vseh časnikih, v stari in novi „Pressi“, v „Fremdenblattu“ i. t. d. povsod je bilo brati „Die Slovenen haben sich wieder einmal angestrengt“ (Veselost) in tako se je sramotil naš slovenski narod pred celim svetom. Jaz mislim, gospoda moja, da, ako je ta stranka tukaj zoper male nagrade v naši dramatik, kar jej prav dajem, ima taista denes priliko s svojim predlogom meni pridružiti se in reči, mi hočemo svoj patriotizem, ljubezen do naroda svojega pokazati s tem, da pritrdimo temu nasvetu, da se nagrade povečajo! (Jako živa pohvala in smeh.)

Da so nagrade potrebne, bodem si ogledal malo pri drugih narodih.

Nemški narod je gotovo v marsikteri stroki dramatike dosegel vrhunec, ali še dandenes nagrade razpisuje. Tako je lanjskega leta dvorsko kazališče v Beču n. pr. oddalo — ne vem, ker nimam zapisano — mislim pa, 1000 fr. Schaufertu za dramo „Schah dem König“, po tem je znan po celi Nemčiji „Maxpreis“ na Bavarskem vsako leto za najboljši drama vzeti iz nemške povestnice, dalje slovó po svetu Telekove nagrade na Ogerskem za peštansko narodno gledališče, vsaka po 100, 200, 300 do 1000 cekinov. Se vé, to so bogati narodi, a mi siromašni Slovenci bomo za zdaj ostali pri svojih 1600 fr. Tudi Hrvatje imajo nagrade in vsak narod jih ima; tedaj mi ni treba tu dalje dokazovati, da Francozi sijajne nagrade delijo in to ravno v že omenjenem „theatre français“.

Predlagam dalje, da se od teh 1100 fr. dá 250 fr. za najboljšo izvirno žaloigro, 250 fr. za najboljši izvirni resni igrokaz (drama, schauspiel), predmeta obeh iger se morata pa vzeti iz slovenske ali obče slovanske povestnice, ali pa iz vsakdanjega slovenskega ali tudi obče slovanskega življenja. Da je dram troje vrst, to spada v dramatična predavanja, v ktera se danes ne mislim spuščati; kaj je zgodovinski drama in kaj pomenjata v tej stroki, „Macbeth“ in „Wallenstein“, znano dovoljno je vsem. Naša naloga, gospoda moja, pa je: da mi svoj narod pri vsakej priliki budimo, kajti narod naš želi gledati stanje in dela svojih prednikov in koliko je takih zadev, ktere bi se mu pred oči stavile: da je nekdanj boljših dnevov doživel, kako so ga nesrečne okoliščine ponižale in skoraj poteptale, in kako mu je mogoče si svojo osodo zopet zboljšati. Zarad tega predlagam, da se vzemo predmeti iz domače povestnice.

Ako se ozremo na druge narode, najdemo, da ima n. pr. „Wallenstein“ še zmirom staro klasično vrednost in ako vidi Nemec Wallensteina igrati, zabrenkne mu v srcu stara struna. Bilo je pred 10. ali 15. leti, ko se je prvič predstavljala igra „der fochter von Ravenna“, in ta drama vzeta iz nemške zgodovine, si je tako pridobil srca Nemcev 1849. leta potlačenih, da mora se temu igrokazu pripisovati nekoliko denašnje gibanje nemškega naroda. Tudi pred nekolikimi leti vem, da je neki mladi Berolinec Tempelty, ki zdaj v Weimaru na dvoru živi, napisal drama pod naslovom „Antigone“, kteremu se je tudi prisodila nagrada. Ta drama so je predstavljali v Beču in je neizmerno furor napravil zaradi svojega ustroja in izvrstnega jezika in reklo se je takrat: to bode nemški Shakespeare, ali Tempelty spada že zdaj samo v literarno povestnico. Ako bi pa bil on svoj predmet iz povestnice vzel, bi še zdaj nemš a srca ogreval.

Zataj mislim, da bo posebno za nas Slovence igra vzeta iz naše, ali v obče slovanske zgodovine imela poseben vpliv na naš narod.

Drugo je to, da se tudi iz domačega življenja našega naroda kaj predstavlja. Med Nemci je Lesing nastopil to pot in vstvaril tako imenovani „Bürgerdrama“, Schiller ga je nasledoval in spisal „Kabale und Liebe“, ktero delo je še dandenes nedosegljivo. Takrat so Nemci prvokrat videli, da so Gottscheedovi umotvori zastareli. Mislim da je jako suvišno dalje razkladati, da je pozneje nemško občinstvo pri „Antigoni“ vse mrzlo postalo in da se stvar vse drugače ima, ako se predmet iz narodne povestnice vzame. Ravno tako je, ako se predmeti za igrokaze vzmó iz narodovega življenja.

Pridem zdaj na skladbo in opereto. Znano je, da je začetek operet Vaudeville, ali vstvaril jo je prav za prav Jakob Offenbach, ali kakor se sam najraje imenuje Jacques Offenbach, zato, ker je že iz Nemca skoz in skoz Francoz postal; — on je spravil operete na dnevni red in vlada dandenes na gledaliških celega sveta. Za njim sta izvrstna naslednika rojena Slovana in to Hrvata Suppé in Zajec iz Reke. Da je Offenbach jako malo izviren, to je znano; ali on pozna muziko in on je mnogo družih arij vzel ali kakor pravimo pokradel ali porabil, in zvezal je on to tako izvrstno, da imamo pred seboj delo, ki ves svet zanimiva in raduje. Te melodije so se ljudem v glave vrinile in tako drugo muziko spodrinile. Jaz mislim, da, kar se ravno muzike tiče, smo mi Slovenci posebno obdarjeni, da smo mi na slovanskem jugu, posebno kar se skladbe pesem tiče, kulturonosni narod. Od Drave do črnega morja se naše pesmi popevajo in ravno tako bode naša muzika še bolj napredovala, ako se nam opereta vstvari.

Bival sem več časa na magjarski meji in našel sem, da so tuje pesmi vse zginile, kar so se začele domače narodne pesmi pevati, one so se na mesto tujink vdomačile in sploh nemškim pesmam že tako rekoč vkorenjeno mesto odvzele.

Predlagam dalje, da se za operete dve nagradi, ena za 250 fr. in druga za 200 fr. razpišete. Tudi to je treba, kajti naši skladatelji ne bodo teh tantièmes dobivali kakor Offenbach, ki si je v Parizu palače in na deželi vile zidal; zatorej mislim, da ne bo preveč, kar sem tukaj odmeril.

Pridem še na drugi predmet, namreč na librete. Kar se librete tiče pri operi, bi nekdo mislil, da je to popolnoma indiferentna stvar, kakor n. pr. postava o razdelitvi pašnikov (Veselost); ali znam anekdoto, da je nek izvrsten nemški tenor peval v Londonu v Conventgarden-gledišču nemško opero. Bilo je vedno natlačeno in enega lorda je arija tako ginila, da si pevec k sebi naroči ga proseč, naj še enkrat poje, akoravno lord razun angleškega ni znal drugega jezika. Pevec prične znano arijo peti s temi podtaknjenimi besedami: „Ich hatte einen grossen dorscht und ass dazu eine leberworscht.“ (Velika Veselost) Lord to poslušaje se je jokal kakor popred v gledišču v svoji loži. (Veselost.)

Mislim pa, da to ne velja več pri operi ali vsaj dandenes ne pri opereti; kajti pri opereti ide mnogo na tekst, da more opereta odgovarjati principu Vaudeville-a. Da to ni malenkostna stvar osvedoči se lahko vsakdo sam iz vsakdanjega gledališkega življenja. Na francoskem imajo pisatelji libret neizmerno mnogo posla, Offenbach sam ima vedno Halevy-a in Meilkač-a kakor libretista v službi. Jaz mislim pri tej nagradi — kajti librete ni ugodno pisati — zna se prikazati talent za librete in pozneje se bo lahko naš skladateljski svet tega držal. Mislim tedaj, naj se za en libreto 75 fr. plačuje, morebiti bode zadostilo to od konca.

Dalje se ne skladam s tem, da bi se prestave tujih iger dotirale. Prestav že imamo tako precej; sporočilo dramatičnega društva pové, da ima okolo 40 rokopisov za tisek pripravljenih, gotovo lepo število, ki kaže marljivost naših prestavljalcev. Iz poprejšnjih časov imamo originalov jako malo, zato moramo zdaj skrbeti za originale in ako pozneje v kakih letih naša literatura več originalov rodi, mogoče bode, da se pozneje tudi darila razpišejo za prestave iz tujih jezikov. Za zdaj pa teh 1100 fr. temu posvetimo, kar sem zdaj obširno razlagal.

Stavim tedaj sledeči predlog:

1. Za slovenske dramatične zadeve naj se porabi za 1869. leto iz deželnega in sicer iz domestikalnega zaklada 1600 fr.
2. 500 fr. tega izneska naj se da dramatičnemu društvu v Ljubljani za vzdrževanje glediške učilnice, in deželnemu odboru naj se naloži, naj pozorno gleda, kako se rabi ta podpora in naj poroča o njenih nasledkih v prihodnjem zasedanju.
3. S svoto od 1100 fr. — naj se razpiše šestero daril, in sicer eno darilo od 250 fr. za najboljšo izvirno žaloigro; eno darilo od 250 fr. za najboljši izvirni resni igrokaz; predmeta obeh iger se morata vzeti iz slovenske ali obče slovanske povestnice, ali pa iz vsakdanjega slovenskega ali tudi obče slovanskega narodnega življenja; eno darilo od 250 fr. in eno od 200 fr. za najboljšo izvirno skladbo dveh operet; dve daril po 75 fr. za dva libreta teh operet.

Četrta točka naj ostane, kakor jo deželni odbor predlaga.

### Deželni zbor štajerski.

(14. seja 11. oktobra). Ker je bila naznanjena interpelacija zaradi zedinjenja Slovencev in ker je bilo drugo važno vprašanje o neposrednih volitvah na vrsti: bili so prostori za poslušalce že pri začetku seje prenapolnjeni. Slovenski poslanci so nazočili vsi razen posl. Raka, ki je zaradi nujnih domačih zadev v svoji domačiji. Med družimi peticijami je tudi ena po posl. Žuž a predložena iz trga Vranjsko, ki prosi da se uvrsti v volilno kurijo mest.

Poslanec Žuž a bere interpelacijo zaradi zedinjenja Slovencev. Nemci so bili zaradi dosledne, energične izpeljave največ naših tirjatve osupnjeni. Zaničljiv kroh in glasen, ciničen zasmeh se je čul iz poslušalstva, graškega moba, pri več mestih v dolgi interpelaciji. Tak ciničen, sovražen kroh sem čul posebno pri omenjenji, da smo Slovenci del vélike slovanske familije, dalje pri omenjenji, da se bode moralo tudi deželno premoženje deliti itd. Posebno Waser je srdit skakal med branjem na stolu sem ter tje, tako da ga je moral zvonec prvosednika opomniti, naj se véde spodobnejše. — C. k. vladni zastopnik obljubi, da bo odgovoril na to interpelacijo v eni prihodnjih sej.

Potem sta se dva nasveta zadevajoča lokalno graške stvari izročila v pretres dotičnim odsekom.

O direktnih volitvah govori prvi poročevalec večine ustavnega odbora dr. Rechbauer. Njemu se zdi v ustavnem življenji oblika ravno tako važna kakor bistro. Zgodovina poslednjih let nam je pokazala, kako težave imamo z obliko ustavnosti, s sestavo državnega zbora. Poslanci, ki so v deželnem in tudi v državnem odboru so preobloženi z delom. Ker se iz skupin ali kurij volijo, pride več nesposobnih, za delo nezmožnih mož v zbor. Lani niso bile direktne volitve v tem zboru nasvetovane, letos pa nas sili potreba in javno mnenje. Narodna opozicija je zdaj proti formalnemu delu ustave. Mi moramo — pravi Rechbauer — direktne volitve vpeljati ker po tej narodna opozicija ne bo več opravičena, če prav še dalje traja. Dr. Schloffer, poročevalec manjšine ustavnega odseka najprvo pove, da so vsi udje ust. odseka za direktne volitve razen ene osebnosti (persönlichkeit) t. j. Herman. Loči se pa manjšina od večine o tem, da zbornice dežel (Landeshaus) ne jemlje v resolucijo in sicer zaradi tega ne, ker se je nevarno zdi. On Rechbauerju nasproti protestira, da bi narodne opozicije v Avstriji bile opravičene. Nemškemu narodu je dala kultura in tisočletna zgodovina pravico, da je voditelj v Avstriji. Torej na dnevni red črez narodne opozicije! vpije patetično. Te narodne opozicije, ktera, kakor smo denes čuli, hoče pohleven slovenski knežev klobuk (windischen herzoghut) napihnuti v neko megleno slovansko krono (hrumee zadovoljstvo med nemškimi poslušalci), ni mogoče zadovoljiti, ker je sanjarska itd.

Poslanec Herman pravi: Tisti edini glas vpijočega v puščavi, ki je proti sklepom ustavnega odbora glasoval, sem bil jaz. . . Tudi mi smo v principu za neposredne volitve s skrivnim glasovanjem, za volitve iz celote ljudstva brez ločenja v razrede in na podlogi najnižega davkoplačevanja. V tem okrogu imajo vsi faktorji: ljudstvo, posestništvo in razumništvo dovolj prostora svojo veljavo razviti. Vse kar se da posestvu in tako imenovani mestni inteligenciji, je škodovanje demokratičnega načela in služi samo zato, da gospoduje ena svojbina (klika), ktera ne trpi nobenega značaja zraven sebe in le gleda, kako bi manjšino trla.

Govornik na dalje pravi, da ni samo v mestih inteligencija. Ravno v mestih je največ polovičarjev, ki žive od nekterih fraz, ki ne poznajo pravih razmer v deželi in državi, ki se dajo zapeljati od popačenega in lažnjivega časopistva, ter so sami kričači. Na deželi se prej rodi in razvije zdrava politična razumnost. Znan angleški ekonomist je djal, ka je kmet 10krat bolj pameten kot mali obrtnik v mestu. Slovenski kmet bo vendar vsaj toliko pameti imel, kakor graško ljudstvo, ki se v puntigamski pivarni zbira. Kmetško ljudstvo ni prijatelj birokratizma, pač pa ima podporo v duhovstvu. Kak krik je bil nekdaj, v časih absolutizma proti birokratstvu. Zdaj je birokratstvo bolj v cvetji, nego kedaj. Pa meščanje se ne oglašajo zoper njega. Saj ga potrebujejo, da manjšine teró ž njim. Klic po njem, po politiki varuje vaš navidez-liberalizem. Govornik stavi ministerstvo Belkredijevo današnjemu nasproti, ki z vsemi pomočki narodno opozicijo zatira. Mi nimamo

nič zoper to, pravi, če se vi med seboj nalažete, da ste svobodni. Mi nismo svobodni. . . Iz teh zmešnjav je le en pot, drugo zistiranje zdanje ustave (krik). Zdaj se nam še prepoveduje, da ne smemo gledati kamor čemo. Mi gledamo na vzhod (oho!). Zakaj pa ne bi? saj drugi gledajo na zahod. — Obrnen proti Waserju in na njegov zadnji strasten napad (ko je djal, naj ljudstvo slovenske poslance zapodi.) pravi: Polena niso zrastla samo za nektare. Ljudstvo bode imelo razuma dovolj, da bo, ako do tega pride tiste zbralo ki zaslužijo. (Strašen krik, prvosednik zvoní) . . . Mi smo za neposredne volitve v deželni zbor, ne pa v državni. Naj se drugi tam z redi olepšajo, mi nimamo za take reči veselja, mi smo poslanci naroda. . . Zdaj hočete vaš drž. zbor okrepčati, ker pravite, da je ustava pomanjkljiva. Nekdaj ste pa vpili, kako dobra, nedosegljiva je ta ustava, vpili kakor kokoš, ko je jajce zlegla. Tukaj v tej zbornici sta se dva doktorja spravila okoli bolne ustave, ne vem če znata čudežno zdraviti. To vem da, kolikor že doktrujeta ne bosta nobenega Čeha v državni zbor pridoktrovala. . . Tudi oni ne bodo nič opravili, ki so v Kaiserfeldovem regimentu, „kteri ne jemlje pardona, in ga ne daje, naprej, pobijte jih!“ (Smeš.) . . . Vi hočete z direktnimi volitvami še bolj centralizirati, mi pa ločemo federalizem. In res mi ne razumemo, zakaj se kapricirate z nami vred po eno streho zborovati. . . Vsa vaša sistema se bo podrla, kader ne bo več umetna, kader vpeljete volitve na demokratični podlogi, zato ohranujete skupino mest. . .

Ko govornik v daljnem razpeljavanji našteva grehe takoimenovanih liberalcev in pravi, da so Avstrijo tako daleč pripravili, da se mora obrniti, ali pa kmalu ne bode mogla več v družbo vrednih držav, vzdigne se strašen šunder, nemški poslanci zgrme pokonci in prvosednik je od večine prisiljen govornika „k redu“ poklicati. Na to se poslanec Herman vsede.

Za Hermanom govori profesor Schenk l proti novemu volilnemu redu in za velikoposestnike, da si je tudi on za direktne volitve. Pravi tudi, naj se na deželi z volilnim redom ne prenaagli, ker ljudstvo še ni zrelo.

Dr. Vošnjak pravi: Leto je preteklo, kar smo tudi mi slovenski poslanci na tem mestu klicali ministerstvu, naj ne hodi po začetem poti. Naša dokazovanja so bila zastoj. Štajerski deželni zbor je temu ministerstvu še zaupnico dal in mu prigovarjal, naj ostreje zatira opozicijo. Ministerstvo je spravilo to zaupnico in opomin ostro postopati ni bil zastoj storjen. Vladajoča stranka z ministerstvom ima oblast v rokah in jo rabi v polni meri. Mreža uradnikov, je razprežena po Cislajtaniji, ki ima zatirati vse, kar ne priseže, da je decemberska ustava edinozvečičavna. Narodni uradniki in profesorji se v tuje kraje prestavljajo, na njih mesto pa postavljajo nezmožni. — Govornik popisuje, kako je vlada delala s slovanskim časopisjem, kako je sodništvo izgubilo vero nepristranosti. Z zatiranjem časopisja ni dovolj, vsaka opozicija je morala zatrti biti, torej so se postavili vojaki za c. kr. namestnike, kajti s sabljo in bajonetom se laglje liberalno vlada. (Prvosednik govornika kliče k stvari.)

Avstrija je trdna, da se po tacem vladanji še skupaj drži, trdna je, ker je je treba narodom, ki v njej prebivajo in ker jo hočemo ohraniti. . . Govornik pridečo na neposredne volitve, pravi, ka je spoznanje, da je ustava slaba in se mora popraviti, hvale vredno; obžalovati pa je, da to spoznanje prej ni prišlo, ker je zdaj pomirjenje težje postalo. Z neposrednimi volitvami v državni zbor na tak način, kakor se zdaj hoče, ne bode zadovoljeno avstrijskim narodom. . . Stališče naše je federalizem. Iz tega stališča smo zoper direktne volitve v tak državni zbor. . . Kar se tiče nas Slovencev, smo v današnji interpelaciji naznanili svoje skromne tirjatve (krohotanje). Te tirjatve so po narurnem pravu opravičene. Izpolnila jih bode vlada, ki bo posvet narodom pravična. Zasmehujte česko krono in nas, enkrat ste tudi ogersko krono zasmehovali. Vedra gredo gori in doli, naše vedro se zdaj ravno vzdiguje.

Za Vošnjakom se vzdigne baron Buol, govoreč v imenu katoliško-konservativne stranke. On je za neposredne volitve tudi v državni zbor, ako se osnujejo brez skupin na demokratični podlogi, da si se mu cela ideja neizpeljiva zdi. Čudi se, kako se mora dati tretjina poslancev mestom. S tem se kmetško ljudstvo majorizira, ktero po številu in posestvu zelo prevladuje. Vpraša: „kteri volilec ima več davka in več razuma, ali mali krojaček v Slovenski Bistrici, ali pa eden naših veličih kmetov?“ Vladi vse neposredne volitve same niso jasne. Zato so predlogi polni nasprotja. Ustavni odbor zato prilastuje mestom tretjino poslancev in zato ni za pravičnejši in liberalnejši red, ker se boji, da bi tudi kak klerikalec voljen ne bil.

Posl. Carneri spregovori nekaj posameznih zmerjanj na slovenske poslance. Pravi da je vse, kar je za Nemce prav, tudi, za Slovence dobro. Hermanu očita, da ni „Slovenc“ ampak „Slovenier.“ On hvalno pesem poje mestom, kmetje pa so mu še neumni. Ko je bil sprejet konec generalne debate se seja konča.

(15. seja 12. oktobra) je imela na dnevnem redu nadaljevanje posvetovanja o neposrednih volitvah. Vladni komisar Neubauer odgovarja na interpelacijo slovenskih poslancev glede ravnopravnosti v uradnih in šolah ter zedinjenja Slovencev. Glede ravnopravnosti se sklicuje na znane odgovore, ki jih je vlada prej dajala, in pravi: „da se razmere niso spremenile.“ Očita tudi, da so Slovenci, krivi če slovenskih uradnikov ni (!). Glede zedinjenja Slovencev pravi, da vlada ne misli te želje izpolniti, ter imenuje te težnje protiu stavne; obetajoč, da da jim bo vlada \*) odločno nasprotna.

Rechbauer govori kot poročevalec večine. Hermana napada s tako surovostjo, kakoršno more le poslužiti se govornik ogromne večine, ki ve, da mu prvosednik besede ne bo vzel. Waserja v zvezde kuje, Hermana dolži laži in nehvaležnosti do vlade, ki je pravična.

Moric Kaiserfeld dokazuje, da se mora državni zbor od deželnih osvoboditi. Pravi, da so Nemci mnogo zamudili, ker niso precej od krnja sekira nastavili na opozicijo. On noče nič slišati o kaki pogodbi. Federali-

\*) Zdanja pač, to vemo.

zem bi bil konec Avstrije. Dajmo tem ljudem, ki na nas Nemce kriče, nemški odgovor. Slovanska opozicija bi rada vladala, da si nimajo Slovanje nobene kulture. Ker Slovanje ne morejo v celoti vladati, radi bi Avstrijo delili in v delih vladali. V vsaki državi — pravi — vlada en narod. Nemci hočejo da nemški narod vlada v Avstrii. Ako ne bodo, potem bodo nasprotniki države. Denes v Avstrii ni nobene avstrijske stranke razen nemške (oho-klici na desni). Če se drog (ustava?) zlomi na kterih visita od Vošnjaka omenjena vedra slovanski in nemški, padeta oba v brezdnost. Žuga Slovanom s Sibirijo, kjer bi bili zadrege rešeni, pa Slovencem žuga, da ako Čehi dobe svoj generalni zbor, bodo še drugače nemčeni kot zdaj, in lahko na prste seštejejo, da se jim bo vzel § 19.

Dr. Vošnjak se zahvaljuje predgovorniku, da je namere nemške stranke tako jasno razodel. Denes smo prav razločno čuli (od Kaiserfelda) nemško geslo: „mi imamo oblast, in oblast je več nego pravica. Mi smo gospodje, vi ste hlapci, ostanite lepo pokorni, vladati znamo le mi.“ Kakor zasmeh nam doni v ušesa tak glas od stranke, ki pravi, da je za svobodo in enakopravnost. Vi pridigujete despotizem enega ljudstva čez drugo, vedno kazaje nam Meduzino glavo oblasti in moči. To pa bodite preverjeni, da če tako daleč pride, bomo tudi mi Slovanje svojo kožo branili in predno se bomo dali rabiti za material, prišel bo boj do noža. — Ako nam p. Kaiserfeld žuga odvzeti §. 19, opomnim, da je tudi zdaj le na papirji ... Govornik odbija mnoge napade na Čehe.

Obema poročevalcema — pravi dr. Vošnjak dalje — naše slovenske tirjatve niso po godi. Eden nam očita, da preteklosti nimamo, da torej tudi prihodnosti nimamo zahtevati. Nemci nimajo vzroka nam takih očitajev v oči metati. Saj se imajo za svojo zdanjo kulturo nekoliko tudi Slovencem zahvaliti. (Oho! smeh!) To bom takoj dokazal. Mi Slovenci smo bili, ki smo stoletja napade turškega barbarizma morali vzdržavati, in naša telesa so zapadno Evropo varovala. Naši prededje so krvaveli na bojišči, naša sela so pogorela od leta na leto, slovenski otroci so se odpeljevali in vračali kot janičarji, da so zoper lastno kri divjali, kakor današnji renegati. Med tem pa so delali Nemci svojo kulturo in za pečjo poslušali: „kako daleč zad v Turčiji, ljudstva se bijejo.“ — Logika pa, po kateri bi ne smeli nič prihodnosti imeti ker preteklosti nimamo, je ravno taka, kakor bi kdo rekel: „ti si ubog rojen bil, torej moraš ubog umreti.“ Drugi poročevalec je svoje ostroumje pokazal nad slovenskim klobukom (windischer herzogshut). Priznajemo, da je ta klobuk kje spletnoval in segnil, najbrž v arhivu deželnega odbora. Najbrž v ta klobuk mečete naše slov. pritožbe, peticije itd. Ali ker je stari klobuk nerabljen, hočemo si Slovenci novega napraviti, primernega zdanjemu času in zahtevam narodnostnega načela. In gospod dr. Schloffer vendar ne bo tako nekristijanski, da bi hotel, naj Slovenec razoglav hodi ... H koncu je govornik djāl, ka Slovenci stavimo vse upanje na prihodnost. (Konec prih.)

## Dopisi.

**Iz Ljutomera, 9. oktobra.** [Izv. dop.] Denes je imelo tukajšnje okrajno šolsko svetovalstvo prvo sejo. — Prvi predmet posvetovanja, kakor slišimo, je bil poslovni jezik tega svetovalstva. Predlogu gospoda Kukoveca, da se edino in izključivo pri vsem poslovanju tega svetovalstva slovenski jezik rabi, so vsi udje — razun gosp. okrajnega glavarja, potem gosp. okrajnega šolskega ogleda Ivana Bauerja in gosp. učitelja Postružnika pritrdili, samo poslednji trije gospodje so hoteli tudi nemški jezik vmes vpletati. Po večini glasov (6 proti 3) je vendar prvi predlog obveljal, ali izpeljanje tega je okrajni glavar vsled mu pripadajoče pravice takoj vstavil, rekši, da mora poprej deželno šolsko svetovalstvo za napotek poprositi. Tako smo vendar znati željni kteri postavi tasklep nasprotuje, ali morebiti § 19., ali znanemu zastarelemu birokratičnemu šlenderjanu. Le tako naprej potem znam, komu je šola izročena. Iz tega se vidi, kako prebrisano je zopet cela šolska postava vravnana, da kar uradnim gospodom prav ne tekne, lahko na stran položijo. Tisti pa, kteri zdravo in logično misli, mora biti z omenjenim sklepom čisto zadovoljen, ker drugi jezik za obravnavni vpeljati, — kakor ga udje zastopijo in govoré, pomenilo bi babilonski turen zidati. Da so pa nekteri udje sicer prebrisane glave v okrajno šolsko svetovalstvo voljeni, ki nemški ne zastopijo, je pokazal gosp. Božić, ki je po predsednikovem nemškem nagovoru mu naravnost v lica povedal, da ga ni čisto nič zastopil in vsleg tega je potem morala biti dalja obravnava samo v slovenskem jeziku. Za šolske okrajne ogleda so potem bili voljeni: za Ljutomer gosp. Ivan Kukovec, za sv. Križ gosp. Matijaš Štrakei, za Malo Nedeljo gosp. Andraš Mihalič, za Veržej gosp. Franc Jurinec, in za Cezanjeve gosp. Anton Rotar, torej sami Slovenci. — Drugi predmeti tikali so se samo formalnosti, torej ni potrebno da jih omenjamo. — Pri razglasenji imenovanih okrajnih šolskih oglednikov, smo iz dozdajnega obnašanja gosp. Bauerja, tukajšnega oglednika, mislili, da on, kar se naše narodnosti tiče, nam ne bode nasprotoval, ali današnje njegovo obnašanje je pokazalo, da je naše zaupanje splavalo po vodi. Priporočamo pa vendar gosp. Bauerja, naj malo na zadnji sklep ljutomerskega občinskega odbora pomisli, in zginula mu bode menda volja, s takim ravnanjem si zopet njegovo milost pridobiti.

**Iz Solčave, 12. okt.** [Izv. dop.] Dve lastnosti, da smel bi reči čednosti, ste, koji se odločito le pri Slovanih vse veke nahajate. Gostoljubnost in hvaležnost ste posebna lastnina slovanskega plemena. Solčavani smo, hvale mogočnemu Perunu! še vedno zvesti sinovi majke Slovenije. Ni še prispela tujčeva peta v naše pokrajine še svojo „osrečljivo“ kulturo in ova luč, kojoj bi nemškutarija rada mesti solca na slovensko obnebej pritvezila, tak da še ni prisijala k nam. Ravno zarad tega smo še mi svoj prvotni značaj, to je, slovanski posebno ohranili, kojega hočemo ravno zdaj, ko se nam ponuja prelepa prilžnost pred celim slovenskim svetom ojaviti.

Slavni slovensko štirski poslanci!

Kljuboma nemački nepravilnosti držite se zvesto svojih načel, koje so Vam znane tudi kot načela slovenskega naroda. Da je vam „vse za narod“ pokazali pa ste posebno se svojo interpelacijo zarad 1. točke slovenskega programa i se razločito besedo proti posrednim volitvam v državni zbor. Sprejmite toraj blagovoljno za Svoj trud presrečno zahvalo i iskreno zaupanje od vseh solčavskih domoljubov in občinskega odbora. Živili! trikrat živili!

**V Lučah, 12. okt.** [Izv. dop.] Kako hudo je, če kakovega strast obsede, pričajo nam po večini vsi štajersko-nemški deželni poslanci. Ovi se zvijajo pod kremplji strasti. Prišli so že celo tako daleč, da že ljudi prištevajo živini. Kajti v kratkem so Slovence za brez pametne psovali, in da so Slovenci ljudje, tega menda vendar ne bodo tajili. In koga najprej zadevajo leti surovi napadi? Slovensko ljudstvo sploh, potem pa še posebno njihove poslanca v omenjenem zboru, kajti oni so 1. iz njegove sredine, 2. pa njegovi zastopniki. Slavni slovensko-štajerski poslanci blagovoljno torej sprejmiti za Svoje vrlo obnašanje dolžno Vam zahvalo a tudi zaupanje, koje Vam tukaj izrekajo vsi lučki rodoljubi.

## Politični razgled.

Notranjo politiko avstrijsko je zdaj omejeno v razpravljanja po deželnih zbiorih. Nemški vladni časopisi pa se pulijo zdaj še vedno med seboj: ali, in koliko koncesij se naj da Slovanom in Tirolcem, da bi opozicija proti ustavi nehala. Govori se, da Beust namerava sklicati nemške, češke, poljske in magjarske politične veljake, da se gledé ustave zedinijo. — Sicer pa se čuje, da bode Beust cesarja k odpiranju Sueckanala spremljal, da torej tako brž še važne spremembe merda ne bode. — Rusini in Poljaki se utegnejo zediniti. Za to postavljen odbor je svoje delo dokončal, Rusini so svoje tirjatve formulirali. „N. fr. Pr.“ se že huduje, da se ta dva naroda edinita samo zato, da skupno Cislajtjanju napadeta. — Krvavi upor Dalmatincev v kotarskem okraji, kteri je bil dozdaj prost od vojaške dolžnosti in se je nabiranjju vojaških novincev z orožjem v roki ustavil, ni še zadušen. Pravijo da so uporniki mnogostevilni in da imajo že neko trdnjavo v lasti. Mnogo vojakov je poslano tje. Pri prvi bitvi so baje zmagovali kmetje.

Ker je pruski kraljevič naslednik nekaj časa na Dunaji bival, ugibljejo evropski časopisi razne stvari. Nekteri pravijo, da je negotovo stanje na Francoskem Prusijo primoralo v prijateljstvo z Avstrijo stopiti.

Na Francoskem je sestanek parlamenta, kteri bi imel po ustavi 26. oktobra biti, s cesarjevim dekretom sklican na 29. november. Republikanci so nameravali 26. okt. veliko demonstracijo s tem napraviti, da bi bili v slovenskem sprevodu po mestu šli do zbornice. Med potoma bi se bila nabrala množica njih privržencev. Časopisi, tudi demokratični, ta korak odsvetujejo, ker bi imel za saboj le brezvapešno — krvolitje. — Na Španjskem je domača vojska že v velikem plamenu. Vsa nesrečna dežela je v orožji. Republikanci so močnejši, nego se je bilo prej misliti. Ta krvavi boj med domačini, med vojsko in narodom, bode določil, ali bode Španija enemu možu pokorna, ali pa bode federativna slobodna republika.

## Razne stvari.

\* (Slovaška Matica) je sklenila, da bode pri Sv. Martinu napravila in nakupila hišo, ki bo odmenjena izključivo društvenim namenom. Ker je pa za zdaj društvena blagajnica za to preslaba, sklenilo se je ob enem pōtem rodoljubnih doneskov preskrbeti si potrebnih novcev. Vredništvo „Zukunft“ na Dunaji sprejema pīostovoljne doneske.

\* (Ravnopravnost in uradniška omika.) Porotnikom celjske okolice, večidel trdim Slovencem, poslala je tiskovna, t. j. okrajna sodnija celjska nek poduk o porotnih sodbah in pa vabila k porotnim sejam — oboje v nemškem jeziku. Mnogo porotnikov ni vedelo, kaj se od njih tirja; o dveh pa se nam poroča, da sta poslala vse nemško poslanje sodniji nazaj. Uradnik, kteremu se je blago izročilo, se je obotavljal sprejeti verjeni poduk in se je zadrł na enega, ki je nemškutarijo vračal sklicevaje se na § 19. Sie verstehen vom paragrafen soviel wie mein stiefel! Kakšna mora biti že prva instanca v pameti tega uradnika, če je njegova zadnja — ein stiefel!

\* (Volitev deželnega poslanca) izmed velikih posestnikov kranjskih na mesto grofa Koroninija, ki je prostovoljno odstopil, se bo vršila 18. oktobra ob 10. uri jutraj v deželni hiši v Ljubljani. Dolžnost vsacega narodnega velikega posestnika je, da se ta dan posluži svoje volilne pravice. Kajti če morebiti tudi nemškutariji za nekoliko glasov zmagajo, kazala bo rasteča naroda manjščina, da se tudi med velikim posestvom manjša število Dežmanovih privržencev in raste število poštenjakov, ki hote z narodom hoditi, sredi kterega živé.

\* (V graškem deželnem zboru) je okrožno pot med poslanci delala tista številka našega lista, ki je „Waserjev galimatias“ posvetila. Kdor je izmed nemške večine kaj slovenskega umel, je pripomogel. Naposled je Anastazij Zelenec, izdatelj „Volkslieder aus Krain“, delo v roke vzel in Waserju vse prestavil. Mi se učencu našega največega pesnika (Preširna) za to srčno zahvalujemo.

## Dunajska borza od 13. oktobra.

|                                              |                                |
|----------------------------------------------|--------------------------------|
| Enotni drž. dolg v bankovcih 59 fl. 90 kr.   | Kreditne akcije 253 fl. 75 kr. |
| 5% metalike z obresti v maji in nov. — fl. — | London 122 fl. 20 kr.          |
| Enotni drž. dolg v srebru 67 fl. 90 kr.      | Srebro 120 fl. 25 kr.          |
| 1860 drž. posojilo 94 fl. 30 kr.             | Cekini 5 fl. 83 kr.            |
| Akcije narod. banke 705 fl. — kr.            |                                |